

HIV-stuk blijkt van alle tijden

Theater Angels in America

★★★★☆

► Tony Kushners drama uit 1991 komt hard aan in Van Hoves kale encenering bij Toneelgroep Amsterdam.

AMSTERDAM Voor de verandering hebben Ivo van Hove en zijn vormgever Jan Versweyveld het grote podium van de Amsterdamse Stadsschouwburg nagenoeg leeg gelaten. Op één ding na: een tafel met een platenspeler, waarop muziek van David Bowie wordt gedraaid. Wat rest, is een kaal universum. Deze leegheid geeft in de voorstelling *Angels in America* letterlijk alle ruimte aan de acteurs van Toneelgroep Amsterdam. Zelden heeft dit ensemble zo gedreven, bijna bezeten toneelspel laten zien als in dit epos over Amerika in het aids-tijdperk.

Tony Kushners toneelstuk beleefde in 1991 zijn wereldpremière en werd in 1995 voor het eerst (en voor het laatst) in Nederland opgevoerd door het Ro Theater in een overrompelende regie van Guy Cassiers. Nu Toneelgroep Amsterdam het stuk eindelijk weer speelt, kan de waarde ervan herontdekt worden. *Angels in America* is een moderne klassieker. Het stuk geeft een tijdsbeeld van Amerika in de repressieve jaren tachtig, maar de thematiek van liefde en verval

stijgt daar ver bovenuit en blijkt van alle tijden.

Het stuk bestaat uit twee delen: 'Het millennium naakt' en 'Perestrojka'. Die duurden destijds ieder drieëneenhalf uur. Bij Van Hove neemt de hele cyclus ruim vijf uur in beslag, inclusief pauze. Er wordt in rap tempo gespeeld, nauwelijks tijd verspild aan ingewikkelde scènwisselingen, en er is het nodige geschraapt. Volgens de ijzeren wetten van het mozaïektheater worden in dit epos drie lijnen uitgezet die elkaar voortdurend kruisen.

Het lieve leven van het vriendenspel Prior en Louis wordt wreed verstoord als Prior aids blijkt te hebben. Het huwelijk van Harper en de jonge advocaat Joe loopt op de klippen doordat Joe heimelijk homoseksueel is. De oerconservatieve advocaat Roy Cohn blijkt ook HIV-besmet, wat hij zich als fel homohater en voorvechter van een blank, behoudend Amerika - een man met vriendjes in de hoogste kringen - niet kan permitteren.

Vijf personages op zoek naar verlossing. Ze vechten niet alleen tegen de tijd, waarin de nieuwe pest en Reagan de macht hebben, maar ook tegen elkaar. De vriend verlaat zijn zieke partner, de man zijn aan valium verslaafde echtgenote, en Cohn heeft zelfs niemand meer om te verlaten. Maar ze hebben hun fantasie, hun levenskracht waarmee ieder op eigen wijze probeert te overleven. Door toevoeging van een interessant tableau aan allerlei bijfiguren - een zwarte

verpleger, een rabbi, de vanwege spionage voor de Sovjet-Unie geëxecuteerde Ethel Rosenberg - ontstaat een caleidoscopisch beeld van een samenleving op drift.

Kushner heeft zijn stuk bovendien opgetuigd met fascinerende bespiegelingen over politiek en samenleving, waanvoorstellingen, engelen die op aarde neerdalen en droombeelden. Maar uiteindelijk is het proces van aftakeling niet te stuiten, en in deze kaalslag van Van Hove komt dat hard aan. De enig zichtbare attributen in deze voorstelling zijn de infusen waaraan de zieken hangen, en de incontinentieluiers die ze zichtbaar dragen. De muziek van Bowie met aansprekende titels als *This is not America*, *Life on Mars*, *Let's Dance* en *Heroes* klinkt soms zachtjes, maar soms ook op vol volume.

Intens acteren, in een perfecte balans tussen inleving en overdrijving - dat is wat hier te zien is. Net genoeg aangezet om het spannend te maken, en toch ook timide als het moet ontroeren. De ploertige advocaat Cohn wordt door Hans Kesting magistraal vertolkt. Hij krijgt menselijke trekken, uiteindelijk wordt ook zijn doodstrijd aangrijpend. Barry Atsma en Fedja van Huêt zijn mooi terughoudend in hun zoektocht naar de ware liefde. Heel erg goed is Eelco Smits als de doodzieke Prior - vooral de scènes die hij speelt met Roeland Fernhout als verpleger zijn wijs, diep, en mooi.

Deze *Angels* is een mannenstuk. De vrouwen komen er bekaaid af. Zo speelt Hadewych Minis de verwarde huismus Harper technisch weliswaar knap, maar ze is van meet af aan zo gek als een deur, en niet 'emotioneel in de knoop', zoals haar man het verwoordt. Bovendien wordt de engel hier ook nog eens door een man gespeeld.

Angels in America past in de reeks voorstellingen die Van Hove heeft gemaakt over de onmogelijke liefde. Van Blanche Dubois in *De Tramlijn die Verlangen heet*, via de darkroomboys in Jean Genets *Splendid's* tot aan *De Dame met de Camelia's*, dat onlangs in Hamburg een prachtige Duitse remake beleefde.

Fedja van Huêt, Alwin Pulinckx en Eelco Smits in *Angels in America*. Foto Jan Versweyveld

De hoofdpersonen in die voorstellingen zijn niet bang voor het leven, omarmen de liefde, en laten hun fantasie de vrije loop. Maar uiteindelijk worden ze allemaal gemangeld door kleingeestigheid

en beklemmende normen en waarden die de hunne niet zijn. In *Angels in America* richt Van Hove voor al die gevallen engelen opnieuw een monument op, in een fascinerende, deprimerende en

hallucinerende theatergebeurtenis.

Hein Janssen

Angels in America, door Toneelgroep Amsterdam. Stadsschouwburg Amsterdam (8/3). Tournee.